

	<p>5. www.apkpro.ru/content/view</p> <p>6. www.prometeus.nsc.ru/contents/books/slasten</p> <p>7. www.relarn.ru/conf/conf2007</p> <p>8. http://vilenin.narod.ru/Mfm/Books/</p> <p>9. http://www.allmath.ru/</p> <p>10. http://www.ziyounet.uz/</p> <p>http://window.edu.ru/window/www.astronet.ru</p>
7	<p>Fan dasturi Jizzax davlat pedagogika universiteti Kengashining 2022 yil "30" 08 dagi 1 -sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.</p>
8	<p>Fan/modul uchun ma'sullar: G'olalov Mirkomil Ravshanovich - JDPU Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasini o'qituvchisi PhD Qosimov Nurmuxammad Dursinovich - JDPU Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasini o'qituvchisi</p>
9	<p>Taqrizchilar: Eshquvvatov B. - SamDU Geografiya va tabiiy resurslari kafedrasini kata o'qituvchisi, PhD. Adilova O.A. - JDPU Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasini o'qituvchisi PhD</p>

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

Jizzax davlat pedagogika universiteti rektori
 Prof. Sh. Sharipov
 2022 yil

UMUMIY YER BILIMI

FANNING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Ta'lim

Ta'lim sohasi: 110000 - Ta'lim

Ta'lim yo'nalishi: 60111000 - Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari

Fan/Modul kodi	O'quv yili	Semestr	Kreditlar
UYEBM111	2022-2023	1-2	4/4
Fan/Modul kodi	Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari
Majburiy	O'zbek		4/4
1	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
Umumiy Yer bilimi	Ma'ruza: 30/30 Amaliy: 30/30	120	240
2	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga geografiya fanlar tizimi, geografiya fanining rivojlanish tarixi, Umumiy Yer bilimining maqsad va vazifalari, tadqiqot usullari, Koinot, Quyosh tizimi, geografik qobiqda sodir bo'layotgan voqea va hodisalar, geografik qobiqni yaxlit tizim sifatida bo'ylama va ko'ndalang tuzilishi, geografik qobiqning tarkibiy qismlari, undagi harakatlar, ularning kelib chiqish sabablari va rivojlanish qonuniyatlari, jamiyat va tabiatning o'zaro aloqasi hamda insonning geografik jarayonlarga ta'siri, geografik bashorat haqida bilim berish, tahlil qilishga o'rgatish, tahliliy – tanqidiy, ijodiy va mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish..</p> <p>Fanning vazifasi – talabalarda geografiya fanlar tizimi, geografiya fanining rivojlanish tarixi, Umumiy Yer bilimi fanining maqsad va vazifalari, tadqiqot usullari va ulardan foydalanish yo'llari, Koinot, Quyosh tizimi, sayyoralar, Oy va ularning xususiyatlari, Koinotning yerga ta'siri, Yerning sayyora sifatidagi ta'rifi, Yerning harakatlari va uning geografik oqibatlariga oid asosiy geografik tushunchalar, geografik qobiqda sodir bo'layotgan voqea va hodisalar, geografik qobiqni yaxlit tizim sifatida bo'ylama va ko'ndalang tuzilishi, geografik qobiqning tarkibiy qismlari, undagi harakatlar, ularning kelib chiqish sabablari va rivojlanish qonuniyatlari, jamiyat va tabiatning o'zaro aloqasi hamda insonning geografik jarayonlarga ta'siri, geografik bashorat va uning ahamiyati haqida ilmiy bilimlar berish, ko'nikma va malakalarini hosil qilishdan iborat.</p> <p>II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) 60 soat.</p> <p>II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu: Fan. Fanlar tizimi. Geografiya fanlar tizimi (2 soat).</p> <p>Fan, fanlar tizimi. Fanning maqsad va vazifalari. Tabiiy fanlarning vazifalari. Geografiya fanlari tizimi. Tabiiy geografik fanlar tizimi. Iqtisodiy geografik fanlar tizimi. Maxsus geografik fanlar tizimi. Geodeziya va kartografiya. Umumiy tabiiy geografik fanlar (Umumiy Yer bilimi, umumiy geomorfologiya, umumiy</p>		

gidrologiya, tabiiy geografik rayonlashtirish, landshafshunoslik).

2- mavzu: Umumiy yer bilimining rivojlanish tarixi (2 soat).

Ibtidoiy davrda geografiya fanining rivojlanishi. O'рта asrlarda geografiya fanining rivojlanishi. Sharq geografiyasi. Buyuk geografik kashfiyotlar. XVII-XIX asrlarda geografik tadqiqotlarning rivojlanishi. XX asrda geografik tadqiqotlar rivojlanishining asosiy yo'nalishlari. FTI va geografik tadqiqotlar.

3- mavzu: Umumiy Yer bilimining maqsad va vazifalari. Tadqiqot usullari(2 soat).

Umumiy Yer bilimining manbalari. Umumiy Yer bilimining maqsadi va vazifalari, tabiatdan foydalanishning optimallashtirishni geografik asoslarini sayyoraviy, mintaqaviy va mahalliy miqyoslarda ishlab chiqishga doir bilimlar berish. Nazariy tadqiqot usullari. Dala-yekspeditsiya tadqiqot usullari. Laboratoriya va eksperimental usullar. Modellashtirish, Kartografik, matematik-statistik, tarixiy va qiyoslash hamda o'xshatish usullari.

4- mavzu: Koinot haqida tushuncha. Quyosh tizimi (2 soat).

Olam-cheksiz-chegarasiz dunyo. Metagalaktika, galaktikalar guruhi, galaktika, yulduzlar, Quyosh. Sayyoralar, asteroidlar, meteor va meteoritlar. Bizning galaktika. Galaktika yili. Quyosh tizimining galaktikamizdagi o'rni. Quyosh tizimining tuzilishi.

5- mavzu: Quyosh. Sayyoralar. Oy (2 soat).

Quyosh tizimining galaktikamizdagi o'rni. Quyosh tizimining tuzilishi. Quyosh. Ichki yoki yer toifasidagi sayyoralarining kattaligi, xarakati, atmosferasi va o'ziga xos xususiyatlari. Tashqi yoki ulkan sayyoralarining kattaligi, fizik massalari, harakati, atmosferasi. Asteroidlar yoki kichik sayyoralar. Yo'ldoshlar. Oy.

6- mavzu: Yerning sayyora sifatidagi ta'rifi. Yerning harakati va uning geografik oqibatlari (2 soat).

Yerning shakli va o'lchamlari. Ekvatorial va qutbii radiusi. Qutbii siqqlik. Yerning kimyoviy tarkibi. Yerning Quyosh tizimidagi o'rni. Fazoning Yerga ta'siri. Yerning ichki tuzilishi. Yerning Quyosh atrofidagi aylanishi, tezligi va geografik oqibatlari. Yerning o'z o'qi atrofidagi aylanishi va uning geografik oqibatlari.

7- mavzu: Magnitosfera (2 soat).

Magnitosfera haqida tushuncha. Quyosh shamoli. Magnitopause, radiatsion, mintaqalar. Geomagnit qutblar. Magnit ekvatori. Magnit enkavishi. Magnit meridiani. Magnit qutblarini harakati va ularning sabablari.

3-MODUL. Geografik qobiq va uning asosiy xususiyatlari. 8- mavzu: Geografik qobiq va uning asosiy xususiyatlari. Geografik qobiqdagi moddalar, ularning ximik va fizik xossalari (2 soat).

Geografik qobiq haqida tushuncha. Geografik qobiqning tuzilishi. Geografik qobiqning asosiy xususiyatlari. Geografik qobiqning kimyoviy tuzilishi. Litosfera, gidrosfera, atmosfera va bisoferaning kimyoviy tarkibi. Geografik qobiqdagi moddalarning fizik xossalari. Geografik qobiqni taqalinishi.

4-MODUL. Litosfera. Yer po'stining tuzilishi

9- mavzu: Litosfera. Yer po'stining tuzilishi (2 soat).

Litosfera tushunchasi va uning o'lchamlari. Yer po'sti va uning turlari: materik, okean va oraliq yer po'stlari. Yer po'stining tuzilishi: kimyoviy elementlar, mineralar, tog' jinslari. Magmatik, cho'kindi va metoforfik tog' jinslari. Ularning hosil bo'lish sharoitlari va tarqalish qonuniyatlari.

10- mavzu: Geoxronologik jadval. Platformalar, geosinklinallar. Asosiy tog' hosil bo'lish bosqichlari (2 soat).

Yerning yoshi va uni aniqlash usullari. Eonlar, eralar, davrlar. Platforma va geosinklinalarning hosil bo'lishi. Asosiy tog' hosil bo'lish bosqichlari: Baykal (Rifey), Kaledon, Gersen, Kimmeriy, Laramiy, Alp.

11- mavzu: Relief. Relief hosil qiluvchi omillar. Geotektura, Morfostruktura, makro, mezo va mikrorelief shakllari. Gipsografik egri chiziq (4 soat).

Relief haqida tushuncha. Relief hosil qiluvchi ichki va tashqi omillar. Geotekturalar, morfostrukturalar. Turli kattalikdagi relief shakllarining hosil bo'lishi. Gipsografik egri chiziq va uning tahlili natijasida aniqlanadigan qonuniyatlari.

12- mavzu: Tog'lar va tekisliklar, ularning turlari (2 soat).

Tog' haqida tushuncha. Tog'larning balandligiga ko'ra turlari. Tog'li o'lkalar, tog' massivlari, tog' zanjirlari, tog' tizmalari, yassi tog'lar, tog'liklar. Ularning joylanishi va tarqalishi. Tog'lar tugunlari va ularning tarmoqlanishi. Tekisliklar tushunchasi. Qatlamli, akkumulyativ, denudatsion tekisliklar. Tekislik relifining zonalligi. Tekisliklarning shakliga ko'ra turlari.

<p>13-mavzu: Morfoskulptura relief shakllari (2 soat).</p> <p>Morfoskulptura haqida tushuncha. Flyuvial, vaqtincha oqar suvlar va doimiy oqar suvlar ta'sirida shakllanadigan relief shakllari. Vodiylarning tektonik va morfologik turlari Meandrallar, qayr, terassalar, deltalar. Karst, suffoziya, surilma, glyatsial va eol relief shakllariga doir bilim berish.</p> <p>14-mavzu: Qirg'oq relief shakllari. Okean tubi reliefi (2 soat).</p> <p>Qirg'oqlar haqida tushuncha. Qirg'oq zonasi. Abraziya. Kliff. Buxtali (serqo'ltiq) qirg'oqlar. Birlamchi tekis va tekislangan qirg'oqlar. Sohillardagi eol relief shakllari. Materik sayozligi, materik yonbag'ri, okean tubi, botiqlar, suv osti tog' tizmalari.</p> <p>15-mavzu: Hidrosferaning tuzilishi. Suvning aylanma harakati. Suvlik va quruqlikning o'zaro ta'siri (2 soat).</p> <p>Gidrosfera haqida tushuncha. Suvning xususiyatlari. Hidrosferaning tarkibiy qismlari: okean suvlari va quruqlik suvlari. Okean va quruqlik o'rtasida namlik, issiqlik, mineral va organik moddalarning almashinuvi.</p> <p style="text-align: center;">2-semestr (30 soat)</p> <p>16-mavzu: Dunyo okeani. Okean suvlari xususiyati (2 soat).</p> <p>Dunyo okeani haqida tushuncha. Dunyo okeanining asosiy xususiyatlari. Dunyo okeani qismlari. Dengizlar, qo'ltiqlar va bo'g'ozlar. Okean suvining fizik xususiyatlari: sho'rli, harorati, tiniqligi, gazlar, zichligi, bosim, suvning rangi. Okeandagi bo'ylama zonalar.</p> <p>17-mavzu: Okean suvlari harakati. Okeanda hayot (2 soat).</p> <p>To'liqlar. To'liq elementlari. To'liq turlari. Okeanda organizmlarni tarqalishi va ularning vazifasiga ko'ra turlari Plankton. Zooplankton, fitoplankton. Nekton. Bental organizmlar. Biomassa. O'simliklar. Okeandagi biogeografik oblastlar. Okean organizmlarini muhofaza qilish.</p> <p>18-mavzu: Quruqlik suvlari. Yer osti suvlari (2 soat).</p> <p>Quruqlik suvlarining tarkibiy qismlari: yer osti suvlari va yer usti suvlari. Suv o'tkazadigan, suv o'tkazmaydigan, suvda erib ketadigan tog' jinslari, g'ovaklik, namlik. Suvli qatlam. Infiltratsiya. Aeratsiya zonasi suvlari, grunt suvlari, qatlamlararo suvlar, artezian suvlari, buloq.</p> <p>19-mavzu: Yer usti suvlari. Daryolar (2 soat).</p> <p>Yer usti suvlarini hosil bo'lishi. Daryolar. Daryoning manbai va mansabi.</p>	<p>Daryo tizimi. Hidrografik to'r. Daryoning uzunligi. Daryo tizimining zichligi. Daryo havzasi. Suv ayirg'ich chizigi. Daryo suvi ko'ndalang kesimi maydoni, suv sarfi, qiyaligi, suv oqimining tezligi, oqish koeffitsienti. Oqim hosil qiluvchi omillar. Daryoning to'yinishi, suv me'yori: to'lin suv, kam suvlik, toshqin. Oqim kuchi. Qattiq oqim. Daryo muzlashi. Daryolardan foydalanish, ularning ahamiyati.</p> <p>20-mavzu: Ko'llar, botqoqlar, suv omborlari. Muzliklar. Yer usti suvlarini muhofaza qilish (2 soat).</p> <p>Ko'llar haqida tushuncha. Ko'l botiqlarining paydo bo'lishi. Ko'l suvlari, suv me'yori, ko'llarning kimyoviy sharoiti, ko'llarning issiqlik me'yori, suvlarining harakati. Ko'ldagi xayot. Ko'llarning geografik turlari va ularni tarqalishi. Botqoqlar va ularning turlari. Suv omborlari va ularning vazifalari. Muzliklar Xionosfera, qor chegarasi. Materik va tog' muzliklari. Ularning to'yinishi, tuzilishi va harakati. Muzliklarning ishi. Yer usti suvlarini muhofaza qilishning asosiy yo'nalishlari.</p> <p>21-mavzu: Atmosfera. Atmosferaning tuzilishi va tarkibi. Havo massalari (2 soat).</p> <p>Atmosfera. Uning tarkibi va tuzilishi. Havo massalari. Ekvatorial, tropik, mo'tadil, Arktika va Antarktika havo massalari. Dengiz va quruqlik havo massalari. Atmosfera frontlari. Iliq va sovuq atmosfera frontlari.</p> <p>22-mavzu: Quyosh radiatsiyasi (2 soat).</p> <p>Quyosh radiatsiyasi va uning tarkibi. Quyosh doimiyligi. Quyosh issiqligining yer yuzasi va uni geografik kenglikka bog'liqligi. To'g'ri, sochilma va yalpi radiatsiya. Albedo, nurlanish, Yerning radiatsion va issiqlik muvozanati. Atmosferaning va Yer yuzasining issiqlik me'yori.</p> <p>23-mavzu: Atmosferadagi suv (2 soat).</p> <p>Bug'lanish va mumkin bog'lanish. Havo namligi. Mutloq va nisbiy namlik. Kondensatsiya va sublimatsiya. Kondensatsiya balandligi. Tumanlar. Bulutlar. Yog'inlar va ularning turlari. Yer betida paydo bo'ladigan yog'inlar. Yog'inlarni yer yuzasida taqsimlanishi. Namlik koeffitsienti. Qurg'oqchilik indeksi.</p> <p>24-mavzu: Atmosfera bosimi. Shamollar. Siklonlar va antisiklonlar.</p> <p style="text-align: center;">Atmosfera harakati. Ob-havo va iqlim (2 soat).</p> <p>Atmosfera bosimi, uning taqsimlanishi. Izobaralar. Fasllar bo'yicha atmosfera</p>
--	--

bosimini o'zgarishi, sabablari. Shamollar. Atmosfera harakatlari. Frontlar. Siklonlar va antisiklonlar. Ob-havo. Ob-havo turlari: sovuqsiz ob-xavo, 0 gradusdan o'tgandagi ob-havo, sovuq ob-havo. Ob-havo prognozi. Iqlim. Iqlim hosil qiluvchi omillar. Iqlimlarni sinflashtirish Iqlimni o'zgarishi. Mikroiklim, inson faoliyatining iqlimga ta'siri.

25-mavzu: Biosfera. Biosfera haqida tushuncha. Organizmlar. Ekologik omillar (2 soat).

Biosferaning mazmuni va mohiyati. Organizmlarni tarqalishi. Organizmlarni vazifasiga ko'ra turlari. Ekologik omillar. Organizmlar jamoasi haqida tushuncha. Ekotop, fitotsenoz, zootsenoz, biogeotsenozlar. O'simlik va hayvonlarning tarqalish areallari. Tuproqlar va ularning tarqalishi.

26-mavzu: Geografik qobiqning ko'ndalang tabaqalanish omillari. Issiqlik mintaqalari. Iqlim mintaqalari (2 soat).

Global, mintaqaviy, mahalliy omillar. Issiqlik mintaqalari: issiq mintaqqa, mo'tadil issiq mintaqqa, mo'tadil iliq mintaqqa, mo'tadil sovuq mintaqqa, sovuq mintaqqa. Iqlim mintaqalari. Iqlim mintaqalarining vujudga kelishi va ularning asosiy ko'rsatkichlari. Asosiy iqlim mintaqalari va oraliq iqlim mintaqalari: shimoliy va janubiy subekvatorial, shimoliy va janubiy subtropik, subarktika va subantarktika. Har bir iqlim mintaqasining tavsifi va o'ziga xos xususiyatlari.

27-mavzu: Tabiat zonalari. Landshaft tuzilmalari. Balandlik mintaqalari (2 soat).

Tabiat zonalarining vujudga kelishi. Zonallik qonuni. Iqlim mintaqalari doirasida tabiat zonalarni joylanishini umumssayyoraviy modeli. Zonallikning davriy qonuni. Landshaft, uning morfologik tuzilishi. Landshaftlarni sinflashtirish: tog' va tekislik landshaftlari; balandlik va botiqlik landshaftlari. Antropogen landshaftlar.

28-mavzu: Geografik qobiqning rivojlanish manbalari. Kriptozoйда va fanerazoйда geografik qobiqning rivojlanishi (2 soat).

Geografik qobiqning rivojlanish manbalari: tog' jinslarining yotishi, tarkibi, xossalari; tektonik harakatlar, vulqonlar, tabiiy geografik jarayonlar. Kriptozoйда geografik qobiqning rivojlanishi. Materik va okeanlarning kelib chiqishi haqidagi gipotezalar. Yerda hayotning paydo bo'lishi. Odamning paydo bo'lishi. Hozirgi tabiiy geografik sharoitni vujudga kelishi.

29-mavzu: Insonning geografik jarayonlarga ta'siri. Atrof muhit monitoringi

(2 soat).

Geografik qobiqning inson tomonidan o'zgartirilishi. Issiqlik oqimlari, atmosfera jarayonlari va gidrosferaga insonning ta'siri. Moddalarning texnogen oqimi va tabiiy komplekslarni o'z-o'zini tozalash qobiliyati. Atrof-muhit monitoringi. Monitoring darajalari.

30-mavzu: Geografik bashorat (2 soat).

Geografik komplekslarning bashorat belgilari. Sayyoraviy, mintaqaviy va mahalliy bashoratlarlar. O'zbekiston tabiat komplekslarini bashoratlash.

III. Amaliy mashg'ulotlar buyicha ko'rsatma va tavsiyalar (60 soat)

O'qituvchini amaliy mashg'ulotga tayyorlash dastlabki hujjatlarini (o'quv rejasini, tematik reja va h.k.) o'rganishdan boshlanadi va dars rejasini loyihalash bilan yakunlanadi. O'qituvchi amaliy mashg'ulotning maqsad va vazifalari, har bir talaba bajarishi kerak bo'lgan ish hajmi haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak. Amaliy mashg'ulotni tayyorlash va o'tkazishda o'qituvchining asosiy uslubiy hujjati hisoblanadi *uslubiy ko'rsatmalar*.

O'qituvchini amaliy mashg'ulotga tayyorlashga qo'yiladigan talablar:

- ma'ruza matnini ko'rish;
- aniq topshiriqlar va mashqlarda tasvirlanishi kerak bo'lgan tushunchalar, qoidalar, naqshlarni ajratib ko'rsatish;
- talabalarning nazariy materialni tushunishlari uchun bilimlarni nazorat qiluvchi savollarni tanlash;
- misollar va mashqlar uchun material tanlash;
- topshiriqlar va mantiqiy topshiriqlarni tanlashda didaktik maqsadni taqdim eting: qaysi vazifaga nisbatan qanday ko'nikma va qobiliyatlarni rivojlantirish kerak, bu o'quvchilardan qanday harakatlarni talab qiladi, bu muammoni hal qilishda o'quvchilarning ijodkorligi qanday bo'lishi kerak;
- tanlangan topshiriqlar va testlarni o'qituvchining o'zi bajarishi yoki hal qilishi (oldindan hal qilish va uslubiy jarayon);
- echiqan masala yuzasidan xulosalar tayyorlash, yakuniy taqdimot tayyorlash;
- eng oddiy, keng tarqalgan misollarni ham, qo'shimcha o'rganishga arziydigan murakkabroq misollarni ham echiqish uchun vaqtini rejalashtirish;
- bajarilgan vazifalarning murakkabligini oshirish tuyg'usini saqlab qolish, bu o'rganishdagi o'z muvaffaqiyatini amalga oshirishga olib keladi va kognitiv faoliyatni ijobiy rag'batlantiradi;
- har bir o'quvchining tayyorgarligi va qiziqishini hisobga olish, toki o'quvchilar qizg'in ijodiy ishlar bilan band bo'lsin, har kim o'z qobiliyatini namoyon etish imkoniyatiga ega bo'lsin;
- dastlab talabalarga reproduktiv faoliyat uchun mo'ljallangan, tushunish va

mustahkamlash uchun ma'ruzada berilgan harakat usullarini oddiy takrorlashni talab qiladigan oson topshiriqlarni berish; model bo'yicha muammolarni hal qilish;

- keyin reproduktiv va transformativ faoliyat uchun mo'ljallangan vazifalarni taklif qiling, bu harakatning ushbu usulining maqsadga muvofiqligini tahlil qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi, vazifani bajarish shartlari, farazlar va olingan natijalar haqida o'z fikringizni bildiring, ya'ni qo'llash konikma va ko'nikmalarini rivojlantiring. o'rganilayotgan usullar va ularning mavjudligini nazorat qilish talabalar;

- keyin yanada murakkab, ya'ni material yoki kursni o'rganish chuqurligini nazorat qilish uchun mo'ljallangan murakkab vazifalarni taklif qilish - dastlab ishlab chiqarish faoliyatining alohida elementlarini talab qiladigan, keyin esa - to'liq samarali (ijodiy);

- muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan illyustrativ materialni tanlash, doskada chizmalar va yozuvlarni joylashtirishni ko'rib chiqish va h.k.;

- mavzu bo'yicha amaliy topshiriqlar (mantiqiy topshiriqlar) tizimini yaratib, ma'lum bir dars uchun kerakli vazifalarni tanlab, ularning har birini hal qilish vaqtini hisoblab, o'qituvchi har bir guruh uchun amaliy mashg'ulot o'tkazish rejasini ishlab chiqishga kirishadi; tayyorligini hisobga olgan holda.

Rejani qaysi shaklda tuzish maqsadga muvofiq? O'qituvchining o'zi odatlangan bo'lsa kerak. U amaliy darsni o'tkazish uchun umumiy dastlabki ma'lumotlarni va mazmun qismini o'z ichiga oladi. Buni ta'kidlash kerak **reja** quyidagi:

Uy vazifasini tekshirishga qancha vaqt sarflashingiz kerak?

- nazariya bo'yicha talabalar o'rtasida so'rov o'tkazishga qancha vaqt sarflash va qanday savollar berish kerak;

- doskada qanday misol va topshiriqlar qanday ketma-ketlikda yechiladi; muayyan vazifada nimaga e'tibor berish kerak;

- har bir topshiriq (test) uchun chizmalar va hisob-kitoblarni qanday tartibga solish;

- nazariya bo'yicha kimdan suhbat o'tkazish va muammolarni hal qilish uchun kimni kengashga chaqirish kerak;

- kengashga murojaat qilmasdan qanday vazifalarni joyida hal qilish uchun taklif qilish;

- "kuchli" talabalarga qanday vazifalarni taklif qilish;

- uйда mustaqil hal qilish uchun qanday vazifalarni qo'yish kerak.

Amaliy mashg'ulotlarning maqsadi nazariyani idrok etish, uni o'quv va kasbiy faoliyatda ongli ravishda qo'llash ko'nikmalarini egallash, o'z nuqtai nazarini ishonchli shakllantirish qobiliyatini shakllantirishdan iborat.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

I-semestr

1-mavzu: Geografik kashfiyotlar tarixining asosiy davrlari (2 soat).

Reja:

1. Geografik kashfiyotlarning asosiy bosqichlari.
2. Sayohatchilarning amalga oshirgan sayohat yo'llarini yozuvsiz xaritada tushirish va ta'riflash.
3. Eng muhim geografik ekspeditsiyalar tavsifini tuzish va ularni yozuvsiz xaritaga tushirish va tahlil qilish.

2-mavzu: Quyosh. Sayyoralar. Oy(2 soat).

Reja.

1. Quyosh tizimining Galaktikadagi o'rni.
2. Quyosh tizimining kattaligi va tuzilishi.
3. Quyosh va Oy tuzilishi rasmlarini chizish va tahlil qilish.

3-mavzu: Yer to'g'risidagi umumiy ma'lumotlar(2 soat).

Reja.

1. Yer to'g'risidagi umumiy ma'lumotlarni tahlil qilish.
2. Gorizontal chizig'i, yerni shtkalik, yillik harakatlari chizmalarini chizish.
3. Quyosh turishi, kuzgi va bahorgi teng kunlik paytidagi yerning holatini chizish va tahlil qilish.

4-mavzu: Litosfera, Yer po'stining tuzilishi (2 soat).

Reja.

1. Litosfera va yer po'sti tuzilishini tahlil qilish.
2. Materik va okean yer po'sti tuzilishi va geosinklinalni platformaga aylantirish bosqichlari.
3. Yer yuzasidagi asosiy platformalar va geosinklinallarni chizmada tasvirlash va izohlash.

5-mavzu: Relief. Relief hosil qiluvchi omillar (2 soat).

Reja.

1. Asosiy relief shakllarini aniqlanadi (geotektura, morfostruktura, morfokluptura).
2. Geotektura, morfostruktura, morfokluptura relief shakllarini bir-biri bilan solishtirish.
3. Yer po'sti tuzilishi kartasi va dunyo tabiiy kartalaridan foydalanib

qadimgi platformalarda qanday relyef shakllari tarqalganligini yozuvsiz kartaga tushirish va ularni tahlil qilish.

6-mavzu: Tog'lar va tekisliklar (Afrika materigi) (2 soat).

Reja.

1. Afrika materigining tabiiy geografik o'rmini o'rganish.
2. Afrika materigining nomenklaturasini tahlil qilish.
3. Afrika materigining tabiiy geografik xususiyatlarini yozuvsiz xaritaga tushirish.

7-Mavzu: Tog'lar va tekisliklar (Yevrosiyo materigi) (2 soat).

Reja.

1. Yevrosiyo materigining tabiiy geografik o'rmi.
2. Yevrosiyo materigining nomenklaturasini.
3. Yevrosiyo materigining tabiiy geografik joylashuvini yozuvsiz xaritaga belgilash.

8-mavzu: Tog'lar va tekisliklar (Shimoliy Amerika materigi) (2 soat).

Reja.

1. Shimoliy Amerika materigining geografik o'rmi, chegaralarini o'rganish.
2. Shimoliy Amerika materigining nomenklaturasini yaratish.
3. Shimoliy Amerika materigining tabiiy geografik joylashuvini yozuvsiz xaritaga belgilash.

9-mavzu: Tog'lar va tekisliklar (Janubiy Amerika materigi) (2 soat).

Reja.

1. Janubiy Amerika materigining geografik o'rmi.
2. Janubiy Amerika materigining nomenklaturasini o'rganish.
3. Janubiy Amerika materigining tabiiy geografik joylashuvini yozuvsiz xaritaga belgilash.

10-mavzu: Tog'lar va tekisliklar (Avstraliya va Okeaniya) (2 soat).

Reja.

1. Avstraliya va Okeaniya geografik o'rmi.
4. Avstraliya va Okeaniyaning nomenklaturasini.
3. Avstraliya va Okeaniyaning tabiiy geografik joylashuvini yozuvsiz xaritaga belgilash.

11-mavzu: Tog'lar va tekisliklar (Antarktida materigi) (2 soat).

Reja.

1. Antarktida materigining geografik o'rmi.
2. Antarktida materigining nomenklaturasini.
3. Antarktida materigining tabiiy geografik joylashuvini yozuvsiz xaritaga belgilash.

12-mavzu: Dunyo okeani (Tinch va Shimoliy Muz okeani) (2 soat).

Reja.

1. Tinch okeanining geografik o'rmi.
2. Tinch okeanining suv osti tuzilishi.
3. Tinch okeanining suv osti tuzilishini yozuvsiz xaritaga belgilash.

13-mavzu: Dunyo okeani (Atlantika va Hind okeani) (2 soat).

Reja.

1. Atlantika va Hind okeanining geografik o'rmi.
2. Atlantika va Hind okeanining suv osti tuzilishi.
3. Atlantika va Hind okeanining suv osti tuzilishini yozuvsiz xaritaga belgilash.

14-mavzu: Daryolar (2 soat).

Reja.

1. Daryoning manbai va mansabi.
2. Daryo tizimi. Hidrografik to'r.
3. Daryo havzasi. Daryo suvi ko'ndalang kesimi maydoni, suv sarfi, qiyaqligi, suv oqimining tezligi, oqish koeffitsienti.

15-mavzu: Ko'llar (2 soat).

Reja.

1. Ko'llar to'g'risidagi umumiy ma'lumotlar.
2. Ko'llar suvlari issiqlik me'yori va kimyoviy sharoiti.
3. Suvlarining to'yinish manbai va harakati.

2-semestr

16-mavzu: Muzliklar (2 soat).

Reja.

1. Muzliklar to'g'risidagi umumiy ma'lumotlar.
2. Muzlik maydonlarining qisqarishi va uning atmosferaga ta'siri.
3. Muzlik maydonlarining qisqarishi inson omili.

17-mavzu: Atmosferaning tuzilishi (2 soat).

Reja.

1. Atmosfera to'g'risidagi umumiy ma'lumotlar.
2. Atmosfera. Uning tarkibi va tuzilishi.
3. Atmosferadagi iliq va sovuq atmosfera frontlari.

18-mavzu: Quyosh radiatsiyasi (4 soat).

Reja.

1. Quyosh radiatsiyasi va uning tarkibi.
2. Quyosh issiqligining yer yuzasi va uni geografik kenglikka bog'liqligi.
3. Atmosferaning va Yer yuzasining issiqlik me'yori.

19-mavzu: Atmosferadagi nam (2 soat).

Reja.

1. Atmosferadagi namlik miqdori.
 2. Atmosfera harakati.
 3. Inson faoliyatining iqlimga ta'siri.
- 20-mavzu: Atmosfera bosimi va shamol (2 soat).**

Reja.

1. Atmosfera bosimi, uning taqsimlanishi.
2. Siklonlar va antitsiklonlar.
3. Shamollar. Atmosfera harakatlari.

21-mavzu: Ob-havo va iqlim (2 soat).

Reja.

1. Ob-havo haqida tushuncha.
2. Iliq ob-havo va sovuq ob-havo.
3. Ob-havo prognozi. Iqlim hosil qiluvchi omillar.

22-mavzu: Issiqlik va iqlim mintaqalari (4 soat).

Reja.

1. Issiqlik mintaqalari.
2. Iqlim mintaqalari. Iqlim mintaqalarining vujudga kelishi va ularning asosiy ko'rsatkichlari.
3. Asosiy iqlim mintaqalari va oraliq iqlim mintaqalari.

23-mavzu: Tabiat zonalari (2 soat).

Reja.

1. Tabiat zonalari umumiy ma'lumotlar.
 2. Tabiat zonalari vujudga keltiruvchi omillar.
 3. Tabiat zonalari materiklar bo'ylab joylashuvi/
- 24-mavzu: Landshaftlar (2 soat).**

Reja.

1. Landshaftlar to'g'risida umumiy ma'lumotlar.
 2. Landshaftlar zonalari vujudga keltiruvchi omillar.
 3. Tabiiy va suniy landshaftlar
- 25-mavzu: Balandlik mintaqalari (2 soat).**

Reja.

1. Balandlik mintaqalari to'g'risida umumiy ma'lumotlar.
2. Balandlik mintaqalarining materiklar bo'ylab joylashuvi.

26-mavzu: Geografik qobiqning rivojlanish manbalari (2 soat).

Reja.

1. Geografik qobiqning rivojlanish tarixi.
2. Geografik qobiqning rivojlanishda inson omili.
3. Moddalarning texnogen oqimi va tabiiy komplekslarni o'z-o'zini tozalash qobiliyati.

27-mavzu: Insonning geografik jarayonlarga ta'siri (2 soat).

Reja.

1. Insonning geografik jarayonlarga ta'siri.
2. Geografik qobiqning inson tomonidan o'zgartirilishi.
3. Atrof-muhit monitoringi.

28-mavzu: Geografik bashorat (2 soat).

Reja.

1. Geografik bashorat va uning turlari.
2. Geografik komplekslarning bashorat belgilari.
3. Sayyoraviy, mintaqaviy va mahalliy bashoratlar.

Amaliy mashg'ulotlarda mavzularga oid amaliy topshiriqlar bajarish, jadval va diagrammalar to'ldirish, atlas va yozuvsiz xaritada amaliy topshiriqlar bajarish, masalalar yechish, amaliy kuzatish, o'lchash, meteorologik asboblar bilan ishlash amallari bajarish ishlarini ham o'z ichiga oladi.

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar: (120 soat)

Mustaqil ta'lim – muayyan fan dan o'quv dasturida belgilangan hamda o'quvchi tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishni, o'zlashtirish darajasini amalga oshiriladigan ta'lim shakllaridan bo'lib, o'qituvchi maslahati va tavsiyalari, bilimlar taqsimotiga tayyorgarligi asosida sinfdan tashqarida bajariladi.

Shuning uchun talabalar mustaqil ta'lim olishlarini rejalashtirish, tashkil qilish va buning uchun barcha zaruriy shart-sharoitlarni yaratish, dars mashaqq'ulotlarida talabalarni o'qitish bilan bir qatorda ulami ko'proq o'qishga o'rgatish, bilim olish yo'llarini ko'rsatish, mustaqil ta'lim olish uchun y o'rganish

a berish oliy ta'lim muassasasining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Talaba mustaqil ishi (TMI) - muayyan fandan o'quv dasturida belgilangan bilim, ko'nikma va malakaning m'ulum bir qismini talaba tomonidai fan o'qituvchisi maslahati va tavsiyalari asosida auditoriya va auditoriyadan tashqarida o'zlashirilishiga yo'naltirilgan tizimli faoliyatdir.

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- esse - dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqid, publisistik va boshqa janrlarda yozma bayon qilish;
- ma'ruzalar tayyorlash;
- glossariy tuzish;
- keys-topshiriqlarini bajarish;
- axborot-tahliliy materiallar bilan ishlash;
- infografika tuzish;
- multimediali taqdimotlar yaratish;
- bir javobli testlar tuzish;
- ko'p javobli testlar tuzish;
- rasmlil topshiriqlar tuzish;
- muammoli savollar to'plamini tuzish;
- Klaster tuzish;
- VENN diagrammasini tuzish;
- yozuvsiz xarita bilan ishlash;
- Mavzuga oid ma'lumotlarni jadval ko'rinishiga keltirish;
- Nostandart test tuzish;
- "Tushunchalar tahlili" jadvalini tuzish;
- Mavzuga oid savollar to'plamini tayyorlash;
- PIZA topshiriqlarini tuzish;
- Yerning harakatlarini ifodalovchi rasmlar chizish;
- referat tayyorlash;
- taqdimot yaratish.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta'limning mavzulari:

1. A.R.Beruniyning geografik merosi.
2. O'rta Osiyoga qilingan sayohatlar.
3. I.F.Kurzenshtern bilan Yu.M.Lisyanskiylarning dengiz sayohati.
4. XX asr geografiyasi.
5. Oy - Yerning tabiiy yo'ldoshi. Oy va Quyosh tutilishi.
6. Yerning harakatlarining geografik oqibatlari.
7. Quyosh va sayyoralarining kelib chiqishi haqidagi gipotezalar

8. Sayyoralar va ularning xususiyatlari.
9. Geografik qobiqning tuzilish darajalari.
10. Geografik qobiqning bo'yлама tuzilishi.
11. Flyuvial relif shakllari.
12. Tog' relifining vertikal mintaqalanishi.
13. Okean tubi relifi.
14. Dunyo okeani boyliklarini muhofaza qilish.
15. Quruqlik suvlarini muhofaza qilish.
16. Kriosfera.
17. Suv omborlari va ularning ahamiyati.
18. Insonning iqlimga ta'siri.
19. Atmosferaning umumiy sirkulyatsiyasi.
20. Atmosferadagi issiqlik.
21. Biomassa va uning tarqalishi.
22. Nurash qobig'i.
23. Zonallikning davriy qonuni va uning umumsayyoraviy tuzilishi.
24. Fanerozoyda geografik qobiqning rivojlanishi.
25. Geografik qobiqdagi harakat manbalari.
26. Biologik va biokimyoviy harakatlar.
27. Geosferalarning shakllanishi
28. Insonning geografik jarayonlarga ta'siri.
29. Mintaqaviy va mahalliy geografik bashoratlar.

Geografik qobiqning inson tomonidan o'zgartirilishi va uni boshqarish asoslari

<p>3</p> <p>I. Ta'lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalar</p> <p>Geografik fanlar rivojlanishining asosiy bosqichlari, koinotning yerga ta'siri, geografik qobiqning asosiy xususiyatlari, ko'ndalang va bo'yлама tuzilishi, geografik qobiqdagi harakatlar sabablari, geografik qobiqdagi asosiy qonuniyatlar haqida tasavvurga ega bo'ladi;</p> <p>Fanning mazmuni, mohiyati, maqsadi va vazifalari, geografiya fanlari tizimi, koinot to'g'risidagi asosiy tushunchalar, geografik qobiqning tuzilishini, undagi harakatlarni, geografik qobiqning rivojlanish tarixini biladilar va ulardan foydalana oladilar;</p> <p>Geografiya fanlari tizimi hamda geografik fanlarni, koinotning yerga ta'sirini va uning asosiy oqibatlarini, geografik qobiqni ko'ndalang va bo'yлама yo'nalishda tabaqalanish sabablarini, geosferalarning tuzilishini aniqlash ko'nikmalariga ega bo'ladi.</p>	<p>4</p> <p>II. Ta'lim texnologiyalari va metodlari</p> <p>Yangi (innovatsion) pedagogik texnologiyalar, muammoli ta'lim, masofaviy ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim,</p> <p>Yangi bilimlarni egallash metodlari;</p> <p>Ko'nikma va malakalarni shakllantirish metodlari;</p> <p>Bilimlarni amaliyotda qo'llash metodlari.</p> <p>Hikoya, suhbat, tushuntirish, ma'ruza, munozara usullaridan foydalaniladi.</p>	<p>5</p> <p>VI. Kreditlarni olish uchun talablar</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy nazorat, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini topshirish.</p> <p>Joriy nazorat. Joriy nazorat semestr davomida seminar mashg'ulotlariga ajratilgan soatlar (juflik) dan kelib chiqib umumiy 30 ball bilan baholanadi.</p> <p>Jami seminar mashg'ulotlari bo'yicha o'zlashtirish natijalari 100 ballik tizimda 30 ball bilan baholanadi.</p> <p>Oraliq nazoratlar. Oraliq nazoratlar semestr davomida ma'ruza mashg'ulotlari o'quv soatidan kelib chiqqan holda 1 marta o'tkaziladi. Oraliq nazorat 100 ballik tizimda 20 ball bilan baholanadi. Oraliq nazorat ishi tarkibida mustaqil ta'lim topshirig'i kiradi.</p> <p>Oraliq va joriy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalarga yakuniy nazorat topshirishga ruxsat beriladi.</p> <p>Yakuniy nazorat</p> <p>Yakuniy nazorat yozma yoki test shaklida o'tkaziladi. Talabning yakuniy nazoratdagi o'zlashtirishi 100 ballik tizimda 50 ball bilan baholanadi va yakuniy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalar fanni o'zlashtirgan hisoblanadi.</p>
--	---	---

<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Baratov P., Sultanova N. Umumiy yer bilimi. T.: "Info Capital Group", 2019. 2. Vahobov H., Abdunazarov O., Zaynutdinov A., Yusupov R. Umumiy Yer bilimi. – T.: Bilim, 2005 3. Abdunazarov O., Mirakmalov M.T., Sh.M.Sharipov, Ibragimova R.A., Ibragimova A.A. Umumiy tabiiy geografiya. Toshkent, 2018. <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar / Sh.M. Mirziyoyev. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 104 b. 2. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016 yil 7 dekabr /Sh.M.Mirziyoyev. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 48 b. 3. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan o'tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so'zlagan nutqlari o'rin olgan. /Sh.M.Mirziyoyev. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 488 b. 4. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2021. – 458 b. 5. Toshkent, 2021. – 458 b. <p>O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING FARMONI</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida. (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-moddada) 7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 - yil 6 – noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim - tarbiya va ilm - fan sohalarni rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida " gi PF - 6108 - son farmoni. <p>Ахборот манбаалари</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. http://www.edu.uz–Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги сайти. 2. http://www.uzedu.uz – Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги сайти. 3. http://www.gov.uz– Ўзбекистон Республикаси ҳукумати портали. 4. www.pedagog.uz
